

KANADIER PÅ GAMLE TOMTER

I april dagene 1940 ble kanadieren A. B. Fraser-Harris skutt ned over Trondheim. Tøffe rønder i et lite lokalsamfunn reddet ham fra nazistene etter at flyet hans nødlandet. Først 51 år senere kom han seg tilbake dit for å si *thank you*.

Tekst: A. B. Fraser-Harris
Foto: Tomas Kothe-Næss/Arkiv

Klokken 5.30 om morgenen den 10. april 1940 kom vi innover Norskekysten i 10 000 fots høyde. Snø lå på fjelltoppene. Himmelen var blå. Men solen hadde ennå ikke rukket å rette sine stråler mot vannflaten utenfor havnen i Bergen.

Da vi kom nærmere, ante vi

konturene av et krigsskip forankret på havnen. Det var den tyske krysseren «Königsberg», som hadde ført an i invasjonen av Norge. En time senere lå skipet på havbunnen.

I loggboken min står det at dette oppdraget ble utført på fire timer og femten minutter. De Skua-bombeflyene vi brukte, hadde en flytid på bare fire timer. Likevel kom hele skvadronen minus ett fly tilbake til basen på Orknøyene.

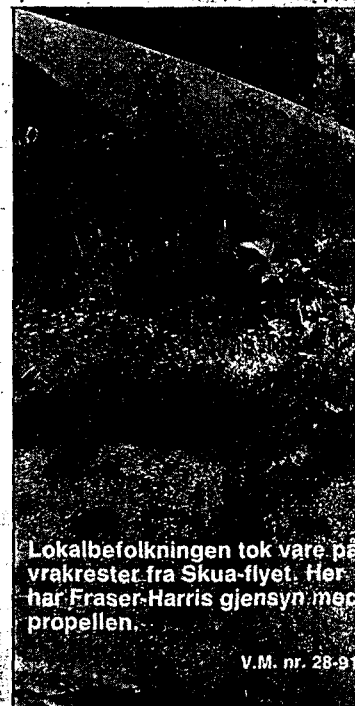
«Königsberg» ble det første viktige krigsskip som ble senket av et flyangrep. Så du kan si at en aldri så liten historisk begivenhet fant sted den dagen.

Det er kanadieren A. B. Fraser-Harris, pensjonert kommandant i «The Royal Canadian Navy», som forteller dette. Over 50 år er gått siden han var med på den historiske senkingen av «Königsberg». Bare to uker etter den vellykkede senkingen av den tyske krysseren

fløy han igjen inn over Norskekysten. På jakt etter flere tyske krigsskip. Men denne gangen ble flyet hans truffet og han måtte nødlande. Ved hjelp av den lokale befolkningen unnslopp han nazistene. Og først 50 år etter dramaet kom han tilbake til Norge for å treffe sine redningsmenn. Her følger hans egen historie:

Jeg sto i vannkanten og kikket meg rundt. Og der, akkurat som jeg husket det, sto huset. Eneste forskjellen var at det nå gikk en vei foran huset og at trær hadde vokst seg så store at de delvis skjulte det.

Så kikket jeg innover fjorden og forsøkte å forestille meg at et fly kom seilende, stadig nærmere bakken, helt lydløst. Ingen motorer. Like over vannet flatet det ut og falt ned, traff vannflaten, gjorde et hopp bortover for så å begynne å synke. Landingen fant sted klok-

Lokalbefolkningen tok vare på vrakrester fra Skua-flyet. Her har Fraser-Harris gjensyn med propellen.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014
 ken 5.30 om morgenen den 23. april 1940, bare tre uker etter at tyskerne hadde invadert Norge.

Vi hadde tatt av fra hangarskipet «Glorious» for å angripe tyske krigsskip som lå forankret i Trondheim. Men vi fant ingen og angrep isteden sjøflyene som lå på havnen.

De gikk tilsynelatende glatt. Men da jeg trakk flyet opp for å komme over et fjellparti og ut over havet, begynte olje å renne ut av motoren. Og da temperaturmåle-

ren til slutt viste null, skjønte vi at vi ikke ville komme oss tilbake til hangarskipet vårt.

Siden jeg er seiler av natur, bestemte jeg meg for å prøve å sette flyet ned på vannet i en liten bortgjemt fjordarm fremfor snøen i fjellene.

Skytteren min, *George Russell*, og jeg kom oss ut av flyet og la på svøm mot land. Det var ikke langt, men vannet var iskaldt.

Tre menn kom ut av et hus og begynte å kaste stein på oss. Russell bannet så fillene før på engelsk.

En av nordmennene holdt opp armen og ropte: Stopp! Stopp! Det er engelskmenn!

Hele mitt liv har jeg ønsket å reise tilbake til dette stedet og takke de som reddet oss den gangen. Men det er langt fra Canada til Norge.

Da jeg omsider foretok min «pilgrimsreise» til Norge, hadde jeg ikke tenkt på at jeg ankom midt i 50-årsminnet for invasjonen. Jeg hadde heller ingen anelse om at historien om vår

ankomst- og flukt den gangen var blitt til et heltesagn på det lille stedet ved Husbysjøen i Trøndelag. Jeg ble totalt overrumplet over den utrolige mottagelsen min kone og jeg fikk da vi kom dit.

Bare noen få av de som hjalp oss den gangen er fortsatt i live. En av dem er *Oskar Odinsen*, en liten, kraftig plugg på 80 og veteran fra marinen. Det var med helt spesielle følelser jeg nå sto ved hans side på den stranden vi for 50 år siden hadde svømt inn til.

Til stede var også to generasjoner av familien *Aune*. Stortingsmann *Anders Aune* var 16 år den gangen han så oss komme svømmende.

Det var foreldrene til *Anders Aune* som risikerte sine liv ved å gjemme oss for tyskerne på gården sin. Og det var familien *Aune* som organiserte vår flukt.

Vi spaserte fra stranden og opp til det gamle huset hvor en meget gammel kvinne nå bor helt alene. Haven var et virvar av vårblomster, og roser vokste rundt verandaen. *Anders* gikk inn og hentet den gamle.

Til å begynne med virket det som om hun ikke skjønte noe som helst av dette plutselige besøket. Jeg fikk følelsen av at hun trodde Gestapo omsider hadde kommet for å

Vi kjørte så til en bondegård hvor jeg ble stående som stivnet. I den ene enden av tunet, festet til en steinvegg, sto propellen fra flyet vårt. Jeg kjente den straks igjen. Deretter la jeg merke til at skålen på propellen hadde fått en tilvekt. To håndtak.

Vi lo høyt. Ut fra prinsippet om at alt måtte anvendes, hadde bonden brukt skålen på propellen som vanningstrau for hestene. Først da de hørte jeg skulle komme, satte de den opp som et minnesmerke.

På låven hadde de fremdeles mitt sete fra flyets cockpit. Et sete jeg hadde tilbragt mange ukomfortable timer i under mine tokt over Nordsjøen.

Under kjøreturen til *Tor Aunes* hjem fortalte stortingsmannen *Anders* at hans far hadde ført oss gjennom skogen og at han selv ble sendt ned til butikken for å kjøpe noe te til oss. Siden vi var «engelsk» ville vi selvsagt se, sa han.

Anders tok oss så med til en stein i haven som vi hadde gjemt oss bak da to fremmede plutselig kom til gården. Og han viste oss jorden hvor han hadde prøvd å få oss å gå på ski. Hans far hadde kuppet alle telefonledningene slik at ingen kunne ringe og rapportere at et fly hadde nødlandet.

Mens vi gaffet i oss av nyfisket laks, røyket laks, sjøørret, sursild og oksestek etterfulgt av moltekrem og gudene, vet hva annet, forsøkte *Oskar*, *Anders* og jeg å sette sammen bitene i det puslespillet fra 50 år tilbake.

Tre måneder etter at vi hadde nødlandet, da vannet var litt varmere og nettene lengre, hadde folket på stedet hevet flyet og tatt alle verdisakene og alt som kunne anvendes.

Jeg fikk høre at både *Andreas Aune* og sønnen *Anders* var arrestert av Gestapo i 1943 og at en av anklagene mot *Andreas* hadde vært at han hadde hjulpet to allierte flygere i å flykte. Tydeligvis hadde en av *Quislings* menn kommet seg med i motstandsgruben og funnet det ut.

Oskar fortalte at han en dag hadde stått på fergedekket og hørt Gestapo spørre en kvinne fra stedet om vår flukt. Kvinnen hadde fortalt villig vekk. Noe som fikk *Oskar* til å stille seg helt ved rekka. Ble han gjenkjent ville han hoppet over bord.

A. B. Fræer-Harris og *George Russell* flyktet først til *Namsos*, hvor de kontaktet britene. Denni fluktruten, lang og kronglete som den var med de ujevne kyststripen og tyskere over alt, er så full av eventyr og komplikasjoner at den utgjør en historie seg selv.

Avskjiden denne gangen ble heldigvis av det mer muntre slaget.

Oskar Odinsen og nåværende stortingsmann Anders Aune var blant dem som med fare for sitt eget liv hjalp den nedskutte flygeren. Tegningen viser Odinsen under krigsdagene.

hente henne. Hun så aldeles forvirret ut, men stakk sin hånd i min.

Anders minnet henne på de to unge uteplandske flygerne som hadde besøkt henne for 50 år siden. Og da, sakte men sikkert, husket hun.

Odd Odinsen, sønn av *Oskar*, oversatte stille det hun fortalte. Hun hadde sett flyet gå ned. Hun hadde vært skremt. Vi var blitt bragt opp til huset av hennes brødre, kalde og veldig våte. Jeg ble lagt i en seng. Hun ga meg noe varmt å drikke, blandet med sprit. Noe som må ha gitt meg sjokk, for jeg husker fint lite av dette. De fant fram varme klær til oss før *Anders Aune* kom og førte oss bort i en båt.

